

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- › Mali by žiaci vopred vedieť, že budú skúšaní či hodnotení?
- › Ponúkame švédsky stôl (rozhovor s M. Durankovou)
- › Prieskum spokojnosti učiteľov s učebnicami (1.)
- › Aj žiaci sa potrebujú naučiť relaxovať
- › Škola (nie) je dráma

Dejiny ľudstva sa čoraz viac stávajú pretekmi medzi vzdelaním a katastrofou.

Herbert George Wells

Burjan môže ísť domov!

Editoriál má byť komentárom šéfredaktora k aktuálnemu daniu alebo k obsahu časopisu. Mal by som teda písať napríklad o výsledkoch testovania PISA 2018, ktoré pred niekoľkými dňami rozvírili stojaté vody slovenského školstva. Ale, viete čo? Nechce sa mi. Už sa k tým smutným číslam vyjadriť hádam každý. Možno niekedy inokedy.

Ozaj, už som vám niekedy rozprával, ako som sa dostal na gymnázium? Je to celkom zaujímavý príbeh. V najvyšších ročníkoch základnej školy ma začala baviť matematika. Ale že veľmi. Dokonca sa zdalo, že na ňu mám aj talent (vyhral som okresné kolo olympiády). Tak som si podal prihlášku do matematickej triedy na GAMČI (dnes Gymnázium na Grösslingovej v Bratislave). Talentové skúšky však boli pre mňa veľmi ťažké. Zo štyroch úloh som vyriešil iba dve a kúsok tretej. Keď sme dopísali test, povedali nám, že máme znovu prísť o 13.00. O jednej sa teda všetci uchádzači zhromaždili a nejaký učiteľ povedal: „*Tí, ktorých mená prečítam, môžu ísť domov. Ostatní tu zostanú na ústnu skúšku.*“ Chvilka napätia, potom zaznelo moje meno. Sklamán som išiel domov a rodičom povedal, že som tie talentovky asi zbabral, keďže som ani nepostúpil do druhého kola. O to väčšie bolo moje prekvapenie, keď o pár dní vyvesili na školu zoznam prijatých aj s mojím menom. Nerozumel som tomu, ale dosť som si vydýchol. Keby ma totiž neboli prijali, bol by som musel nastúpiť na druhú strednú školu, ktorú som mal napísanú v prihláške. A to bol učňovský odbor „sadzač“ na polygrafickom učilišti. Písal sa

totiž rok 1975 a keď vtedy niekto chcel ísť na gymnázium, ako druhú si musel napísať učňovku. Vážne, naozaj.

Celá záhada sa vysvetlila asi o 12 rokov neskôr. Medzitým som úspešne zmaturoval, absolvoval Matematicko-fyzikálnu fakultu UK a nastúpil na svoje „rodné“ gymnázium (GAMČU) ako učiteľ matematiky. Kruh sa uzavrel. Raz som v matematickom kabinete upratoval a našiel – neuveríte! – dokumenty z našej talentovej skúšky. Nazrel som do nich a zistil – neuveríte! – že som mal vtedy z toho testu najviac bodov spomedzi všetkých uchádzačov. Oni totiž vtedy poslali domov tých, ktorí boli prijatí už na základe dobrého výsledku v teste a na ústne skúšky si nechali tých, ktorí test napísali slabšie. Chceli sa osobným pohovorom uistiť, či medzi nimi predsa len nie je niekto talentovaný.

Myslím si, že z toho príbehu plynú niekoľko ponaučení: 1) Aj majster tesár sa môže občas utnúť a pripraviť neprimerane ťažký prijímací test. 2) Škola by mala dávať uchádzačom jasné informácie o postupe, aby ich zbytočne nestresovala. 3) Keď si veríte, nehádzte zbytočne skoro flintu do žita. 4) Ak vyučujete na škole, na ktorej ste kedysi študovali, prezrite všetky zásuvky. Možno sa o sebe niečo dozviete. ■

Vladimír BURJAN

OBSAH

02 Editoriál

Vladimír BURJAN
Burjan môže ísť domov!

03 Čo sa deje vo svete a u nás

Informácie zo sveta vzdelávania

04

Kristína HUDEKOVÁ

Aj žiaci sa potrebujú naučiť relaxovať

05 Ako to vidí SKU

Reakcie SKU na dianie v rezorte

05 Jednohubky

Vladimír BURJAN

Krátke postrehy V. Burjana k správam, ktoré upútali jeho pozornosť

06 Rozhovor

Martina SONDEJ HOŠTOVECKÁ

Ponúkame švédsky stôl – stačí si vziať, čo potrebujete (rozhovor s Miroslavou Durankovou)

09 Za a proti

Vladimír BURJAN

Mali by žiaci vždy niekoľko dní vopred vedieť, že budú skúšaní či hodnotení?

10

Zuzana JUŠÁKOVÁ

Prieskum spokojnosti učiteľov s učebnicami (1. časť)

12 Vedecky overené

Viera LUTHEROVÁ

Najprv nájdí terč, inak netrafiš

14

Lucia MIHÁLOVÁ

Škola (nie) je dráma

16 Inšpirácia od učiteľov

Renáta FOGELTONOVÁ

Modelujeme vzdelávanie

17 Inšpirácia od učiteľov

K. MORÁVKOVÁ, O. SZÉKELY

Kedy začínajú Vianoce?

17 Otázky pre špekulantov

Vladimír BURJAN

Zaujímavé otázky pre hlbavých žiakov

18 Právna poradňa

Právne rady pre riaditeľov a učiteľov

20 Vieme o všetkom

Správy o zaujímavých aktivitách pre školy, učiteľov a žiakov

21 Z atmosféry starých škôl

Zuzana KUNŠTEKOVÁ

Z pamäti začínajúceho učiteľa (4.)

22 Na ceste

Barbora BABICOVÁ

Po stopách kráľov i Rimanov

24 Odpovede pre špekulantov

Vladimír BURJAN

Odpovede na otázky zo strany 17

25 Múdre slová

Tentoraz na tému *pravda*

AKO BY DOPADLI VOLBY, AK BY VOLILI IBA MLADÍ ĽUDIA?

Prieskum o tom, koho by v nadchádzajúcich voľbách volili študenti a mladí ľudia vo veku od 18 do 29 rokov, realizovala agentúra Focus pre Radu mládeže Slovenska. Vyplynulo z neho, že najvyššiu podporu by získala Kotlebova ĽSNS (18,9 %). Za ňou by nasledovali strany Za ľudí (12,8 %), PS-Spolu (11,9 %), Sme rodina (11,8 %), OĽaNO (9,9 %) a Smer-SD (9,4 %). Poslednou stranou, ktorá by sa hlasmi mladých

voličov do parlamentu dostala, by bola SaS (6,9 %). Nerozhodnutých bolo približne 17 % respondentov.

To, že popularita extrémistov u mladých ľudí pretrváva, no medzi prvotličními nedominuje, skonštatoval sociológ Miloslav Bahna. O tom, že prevencii šírenia extrémistických postojov by sa mali intenzívne venovať školskí psychológovia, rozprával pre Denník N Erik Papp. ■

AKÉ MENÁ Z OBLASTI ŠKOLSTVA SA OBJAVILI MEDZI KANDIDÁTMI DO NADCHÁDZAJÚCICH VOLIEB?

Do nedele 1. decembra mohli politické strany uchádzajúce sa o hlasy voličov v parlamentných voľbách predkladať ministerstvu vnútra návrhy svojich kandidátnych listín. Medzi kandidátmi sa nachádzajú aj zaujímavé mená z oblasti školstva. Ktoré to sú?

Strana Za ľudí má v prvej dvadsiatke dvoch ľudí z oblasti školstva. Na 15. mieste je riaditeľka školy Viera Leščáková a na 18. mieste odborník na školstvo Michal Kovács. Na 4. mieste sa nachádza bývalá europoslankyňa Jana Žitňanská, ktorá sa venuje inklúzii nielen vo vzdelávaní.

V koalícii PS-Spolu za oblasť vzdelávania kandidujú Juraj Hipš z 11., Vladimír Šucha z 12. a Martin Poliačik z 16. miesta. Na 33. mieste sa nachádza bývalý učiteľ, ktorý získal aj ocenenie Biela vrana za protikorupčné aktivity Oto Žarnay. A na 45. mieste je učiteľka Noémi Rácsová, ktorá mi-

nulý rok získala cenu verejnosti v ocenení Učiteľ Slovenska.

V hnutí OĽaNO je tieňovým ministrom pre vzdelávanie Miroslav Sopko, ktorý kandiduje zo 144. miesta.

Za SNS bude z 3. miesta kandidovať podpredsnička školského výboru Eva Smolíková. Z 19. pozície sa o hlasy voličov bude uchádzať ministerka Martina Lubyová, ktorá nedávno vstúpila do strany.

„Máme pokrytú aj oblasť školstva, keďže na kandidátke sa nachádza desať odborníkov na školstvo, či už ide o pedagógov alebo riaditeľov škôl,“ povedal po schválení kandidátky predsedu KDH Alojz Hlina.

Tímlíder strany Sloboda a solidarita pre školstvo Branislav Gröhling kandiduje z 3. miesta, expertka strany pre inkluzívne vzdelávanie Zuzana Zimenová je na 28. mieste. ■

Domáce správy vyberáme z newslettera kampane **Chceme vedieť viac o budúcnosti vzdelávania na Slovensku**, ktorej organizátorom je **Nové školstvo**. Viac o aktuálnom dianí v rezorte školstva nájdete na chcemevedietviac.sk. Zahraničné správy vyberáme z **Magazínu Perpetuum**, ktorého vydavateľom je www.scio.cz. Ďalšie zaujímavé informácie o dianí vo svete vzdelávania nájdete na perpetuum.cz.

Aj žiaci sa potrebujú naučiť relaxovať

Učiteľka biológie a psychológie Zuzana Perdíková vytvorila projekt, v ktorom sa žiaci učia relaxovať

► Kristína HUDEKOVÁ, CEEV Živica

Dnešné deti majú vďaka smartfónom a internetu stále po ruke nejakú zábavku. Je pre ne ťažké uvoľniť sa a oddychovať. Neustále bežiacie myšlienky, rozptýlená pozornosť a nesústredenosť trápia aj najmladšie ročníky. Deti vyrastajúce s neustále dostupnými technológiami majú veľký problém sa uvoľniť. Hneď, ako príde chvíľa nudy, siahajú do vrečka a otvárajú internetový prehliadač či hru. Okrem toho digitálny svet ovplyvňuje aj schopnosť detí sústrediť sa. Prepínanie pozornosti, ktoré internet vyžaduje, nie je pre náš mozog prirodzené. Deti tak majú tendenciu prijímať informácie skratkovite, čo môže viesť k tomu, že ich nebaví čítanie kníh, lebo nie sú schopné sústrediť sa na dlhý text.

Ako chutí čokoláda

Vojdem do miestnosti, v ktorej sú stoličky postavené do kruhu, z nahrávky čvrikajú vtáky a príjemne vonia mäta s levandulou. Nie je to jogové štúdio. Na začiatok skúsime zatvoriť oči, vyrovnať sa na stoličke a plynulo, voľne dýchať. Do ruky dostávame kocku čokolády. Našou úlohou je vychutnať si ju všetkými zmyslami. Zuzana nám hovorí, aby sme myšlienkami neodbiehali inde, ale naplno sa sústredili len na čokoládu. Na jej chuť, na pocit, ako sa nám topí v ústach, na vôňu. Je to pomerne náročné.

„Pri aktivite s čokoládou žiaci objavujú priestor a čas. Dnes žijú rýchlo aj deti. Nevedia sa sústrediť a neuvedomujú si, že väčšinu vecí robia automaticky,“ vysvetľuje Zuzana. Práve aktivita s čokoládou pomohla jej žiačkam pochopiť, ako často fungujeme na princípe „autopilota“.

Relax na podporu kreativity

Pri uvoľňovacích aktivitách sa vylučujú hormóny serotonín, ktorý podporuje dobrú náladu, a dopamín, ktorý podporuje tvorivosť. Zuzana vysvetľuje, ako fungujú chemické procesy v mozgu a hovorí, že niekedy na ich spustenie stačí samotná predstava niečoho príjemného.

V rámci projektu Duša vie sa žiačky na Súkromnej strednej odbornej škole DSA v Trebišove učia rôzne techniky, ktoré im pomôžu uvoľniť sa a pracovať so svojou pozornosťou. Tieto stretnutia prebiehajú v relaxačnej miestnosti. „Najprv som sa bála, že o relaxácii nebude záujem. Žiaci si však na to tak zvykli, že keď sme sa niekedy nemohli stretnúť, pýtali si náhradu v inom čase. Stretávali sme sa na nultej hodine, počas obednej prestávky alebo po vyučovaní,“ popisuje učiteľka. Okrem techniky vedomého dýchania či sústredenia sa na prítomnosť, robí so žiakmi aj

jogovú relaxáciu, kedy postupne uvoľňujú všetky svaly na tele. „V začiatkoch sa žiaci chichocú, ale to ich prejde. Cieľom tiež nie je žiaka uspať,“ hovorí Zuzana. Skúšali aj vyfarbovanie mandál, čo však nevyhovuje každému. „Relaxácia je niečo, čo môže robiť len ten, kto naozaj chce. Nedá sa nanútiť,“ hovorí. Zuzana s nami skúša ďalšiu aktivitu s vizualizáciou. Máme si zatvoriť oči a predstaviť si, že sme na nejakom príjemnom mieste – napríklad uprostred lesa. Snažím sa, no myseľ mi odbieha. „Nedokázala som si predstaviť, že som v lese a nemám kopec úloh, ktoré ešte musím splniť,“ hovorí jedna z účastníčok. Podľa Zuzany je v poriadku, keď nám niečo nejde. Aj relaxácia potrebuje tréning a jednotlivé techniky neoslovia všetkých rovnako. „Sama žiakov učím, aby povedali, keď im niečo neseďí a nerobili to len preto, že som im to povedala ja.“

S relaxáciou odporúča Zuzana pracovať počas hodín aspoň v malých vsuvkách. Deťom to pomôže s koncentráciou a podporí to ich kreativitu. Príjemné je začať napríklad stimuláciou prostredníctvom difúzie prírodných silíc v priestore, pretože vône zohrávajú dôležitú úlohu v našom živote. Koniec koncov, relaxácie si na jej škole pýtajú už aj niektorí kolegovia. ■

Článok je prevzatý z portálu ciernalabut.sk.

Foto: Zuzana Perdíková

Výsledky PISA 2018

Výsledky PISA na Slovensku majú klesajúci trend. Priemerný výkon našich žiakov v čitateľskej a prírodovednej gramotnosti je pod priemerom OECD. Zo strany ministerstva školstva neboli urobené dostatočné opatrenia, ktoré by pomohli zlepšiť celkové výsledky žiakov. Zistenia zo zhoršujúcich sa výsledkov v predchádzajúcich rokoch sa nepremietli do systémovej podpory škôl a učiteľov. Jediným realizovaným opatrením ministerstva školstva v rokoch 2016 až 2019 bola výzva na podporu PISA gramotnosti za 15 mil. eur, ktorá sa realizuje len na časti škôl. Počas tejto vlády sa na MPC vzdelávalo v oblasti čitateľskej gramotnosti len cca 4 000 učiteľov z celkového počtu 90 000. V súčasnosti už neexistuje žiadna možnosť vzdelávania. Na zistenia ŠŠI a NÚCEM-u ministerstvo školstva nereaguje adekvátnym spôsobom. Zavedenie *Roku čitateľskej gramotnosti* pod heslom *Myslenie je pohyb* je formálnym aktom bez významného dosahu. Dotácia prírodovedných predmetov je aj po jej navýšení nedostatočná. Aktuálne zlepšenie vo výsledkoch meraní matematickej gramotnosti môžeme teda pripísať skôr tomu, že došlo k zmene zdola, zameranej na rozvoj kompetencií žiakov v matematickej gramotnosti zo strany učiteľov. Jediné prijaté opatrenie na zlepšenie výsledkov PISA v Národnom programe reforiem je zavedenie povinného predprimárneho vzdelávania detí od 5 rokov, čo sa nám javí ako nedostatočné vzhľadom na stále kritickú situáciu.

Film „Kto je ďalší?“

SKU sa stotožňuje s odborným stano-

viskom VÚDPaP k filmu *Kto je ďalší?* Mnohé prvky filmu sú kontroverzné a nemajú jasnú preventívnu hodnotu. Film sa zameriava na vyburcovanie emócií, no neponúka riešenie. Film môže preventívnu funkciu plniť výlučne ako súčasť dlhodobého procesu pod záštitou odborníka (nie ako jednorazová aktivita). Bez diskusie s odborníkmi po filme je situácia pre deti v depresii, s nestabilnou emocionálnou alebo suicidiálnymi sklonmi riziková. Apelujeme na učiteľov, aby zvážili, či sa filmového predstavenia zúčastnia. Ak sa škola predsa len rozhodne na film ísť, odporúčame osloviť rodičov detí a prizvať ich na predstavenie spolu so školou.

Slovenské školstvo vs. fínske

SKU porovnávala slovenský model fungovania školstva s fínskym. Fínsky edukačný model je určite blízky tomu, kam by sme mali smerovať. Štúdium vo Fínsku je zdarma, takmer všetky školy sú štátne a verejné. Tu máme veľké rezervy v tom, že kvalitu vytlačíme do súkromného sektoru. Naše štátne školstvo nedokáže zabezpečiť kvalitu dostupnú pre všetkých, aj keď je sčasti bezplatné. Po skončení školskej dochádzky má žiak vo Fínsku právo na rovnaké vzdelanie bez ohľadu na finančnú situáciu rodičov. Školy vo Fínsku si vypracovávajú vlastné učebné osnovy v rámci národných základných učebných osnov. Hodnotenie je založené na povzbudení k zodpovednosti. Stredné školy sú bez prijímacích skúšok, každý študent si môže vybrať školu a dostane šancu. Ak školu nezvláda, môže prestúpiť na inú. Na vysoké školy sa dostanú len najlepší a dostanú podporu od štátu. ■

► FÍNSKE PRESTÁVKY

Nedávno bol v Bratislave český expert na vzdelávanie Oldřich Botlík. Vo svojom vystúpení položartom poznamenal, že možno by školy fungovali lepšie, keby sa vymenil čas vyhradený na vyučovacie hodiny a čas určený na prestávky. Spomenul som si na jeho slová pred pár dňami na odbornom seminári o fínskom školstve. Okrem iného na ňom zaznelo, že najkratšia prestávka vo fínskej základnej škole trvá 15 minút. A potom sa čudujeme, prečo tí fínski žiaci tak valcujú tie testy PISA.

► VYCHOVÁVAME FAŠISTOV?

Značný rozruch vyvolali výsledky prieskumu volebných preferencií, ktorý uskutočnil *Focus* pre Radu mládeže Slovenska. V skupine najmladších voličov (18 – 29 rokov) by vyhrala Kotlebova ĽSNS, ktorú by volilo až 18,9 % mladých ľudí. Mikuláš Sliacky toto zistenie komentoval slovami: „*Slovenské školstvo nám úspešne vychovalo generáciu s najväčším podielom fašistických ľudopov.*“ Otázka, kto tu vychováva fašistov, je dôležitá, ale zložitá – so Sliackeho skratkou nemožno súhlasiť. Ako by sme potom vysvetlili, že euroskeptická, nacionalistická a populistická strana Práví Fíni (*Perussuomalaiset*) získala v ostatných fínskych parlamentných voľbách 17,7 percenta? Má to na svedomí fínske školstvo?

► ZÁZRAČNÝ LAURENT

Deväťročný Belgičan Laurent Simons sa čoskoro stane najmladším vysokoškolsky vzdelaným človekom na svete. Končí totiž bakalárske štúdium na Technickej univerzite v Eindhovene. Po tom, čo absolvoval strednú školu za rok mu na zvládnutie trojročného bakalárskeho programu stačilo 9 mesiacov. V budúcnosti sa chce venovať vývoju umelých ľudských orgánov. Priznám sa, že prvé, čo mi napadlo, keď som sa o chlapcovi dozvedel, bolo: *u nás by sa mu to nepodarilo*. Určite by sa našlo množstvo dôvodov, pre ktoré nemôže 8-ročný žiak nastúpiť na strednú školu. ■

► Vladimír BURJAN

Slovenská
komora
učiteľov

Ponúkame švédsky stôl – stačí si vziať, čo potrebujete

Po ukončení gymnázia v Lipanoch začala študovať na Ekonomickej univerzite v Bratislave odbor Medzinárodný obchod. Už počas vysokoškolského štúdia sa jej cesty spojili s Kolégiom Antona Neuwirtha, ktorého riaditeľkou bola posledných pár rokov. Životná cesta **Miroslavy Durankovej** je okrem biznisu silno prepojená

so vzdelávaním. Momentálne dokončuje svoje štúdium na univerzite v anglickom Birminghame, kde je v centre jej záujmu charakterové vzdelávanie. Je v správnej rade neziskového združenia Nexteria, no na kolégiu riadi Akadémiu veľkých diel, ktorá je určená pre stredoškóľakov. Rozhovor viedla Martina Sondej Hostovecká.

► Ako sa človek z biznisu dostane k inštitúcii, ktorá má v popredí silné kresťanské hodnoty, ako napríklad Kolégium Antona Neuwirtha (KAN)?

Ja som toto prostredie spoznala ešte počas vysokoškolského štúdia, som absolventkou druhého ročníka. Dozvedela som sa o kolégiu cez kamarátku. Priznám sa, prilákala ma viac akadémia ako spiritualita – vždy som chcela od vzdelávania viac. Ale bola som vďačná aj za prehĺbenie viery.

► Ako to vlastne v KAN funguje?

Kolégium funguje už jedenásty rok. Najlepšie vysvetlím princíp jeho fungovania na troch pilieroch. Prvým je rezidenčná komunita vysokoškolských študentov, ktorí v nej rok – dva žijú. Vždy je to 28 študentov z celého Slovenska – vekovo od 19 do 26 rokov, ktorí môžu prísť na „part time“ na dva roky, čo v realite znamená, že sú poslucháčmi nejakej vysokej školy, no bývajú v komunite v Ivanke pri Dunaji. Alebo majú záujem o „full time“ – to si väčšinou študenti volia po strednej škole ako prípravu na vysokú školu alebo po ukončení bakalárskeho štúdia.

► Ako komunita funguje?

Sme kresťanská komunita. Pre niektorých kresťanov sme príliš liberálni – pre ultraliberálov sme príliš veriaci (smiech). Zaujímavé na tom je, že v nej žijú spoločne naozaj rôzni ľudia. Majú služby, starajú sa o celkový chod, spoločne si varia, musia sa naučiť spolu vychádzať... Študenti sa učia rešpektovať sa navzájom. Vzniklo tu veľa pevných priateľstiev. Dokonca i manželstiev, pretože tu ľudia rýchlo spoznajú, že majú v živote rovnaké hodnoty. Za tých jedenásť rokov máme skoro 180 absolventov.

► Je možné, aby u vás študoval niekto s iným vierovyznaním, prípadne ateista?

Tu si sa už dotkla trochu aj tretieho piliera, a ten je duchovný. Áno, mali sme aj takých študentov – aj s iným vierovyznaním, aj nepokresťaných. Dôležitý je ich záujem. Ak rozumejú tomu, že budú denne konfrontovaní s kresťanstvom, tak to problém nie je.

► Čo všetko študenti študujú?

To je podstatou druhého piliera – ten je akademický a je vedený oxfordským štýlom. S tým súvisí aj program, ktorý študenti majú každý pondelok, utorok a štvrtok. Morálna filozofia, politická filozofia, história, umenie, teológia a kultúra kresťanstva. Dajme tomu, že v pondelok majú seminár (cca 15 študentov) na nejakú tému, napríklad *Svätí účel prostriedky?* Na seminár musia mať načítaný k téme filozofický text – musia prísť pripravení. Potom počas týždňa majú tzv. tútorie, to je skupina dvoch – troch študentov plus učiteľ. Na tútorie prichádzajú študenti s napísanou esejou, ktorou vyjadria svoj názor a stanovisko voči zadanému filozofickému textu.

► Je cieľom len samotné pochopenie textu?

Vedíme študentov k tomu, aby priamo komunikovali s veľkým autorom. Chceme, aby si prečítali Aristotela, Kanta... aby sa vyjadrili, či s ním súhlasia alebo nesúhlasia, ako sa to týka ich vlastného života a či vôbec. Nechceme, aby to ostalo len v teoretickej rovine, snažíme sa o to byť praktickí.

► Rozumejú mladí ľudia filozofickým textom?

Sama som bola najprv študentkou v kolégiu a môžem povedať, že to bolo náročné. Najskôr sa treba naučiť len samotný spôsob čítania takýchto textov. No cez tútorie, ktoré sú veľmi nápomocné, môže ísť študent naozaj pod vedením učiteľa viac do hĺbky, nemusí mať obavu. Vzniká aj priestor na komunikáciu so spolužiakmi. Každý štvrtok pozývame aj externého hosta, ktorý by mal byť inšpiráciou pre študentov – väčšinou je to znalec z nejakého vedného odboru. Pri textoch a našich hostoch by som ešte chcela spomenúť znalosť angličtiny, hoci samotné štúdium prebieha v slovenčine, viaceré texty sú však v angličtine, rovnako ako i anglicky hovoriaci hostia nie sú výnimkou.

► Je kolégium zamerané skôr humanitne alebo je to len môj prvý dojem? Čo tí prírodovedne orientovaní?

Univerzita by mala ponúkať univerzálne vzdelanie. Ak študent skončil vysokú školu a je veľmi úzko vyprofilovaný vo

svojom odbore, vtedy si myslím, že takéto štúdium niečo iného, môže byť preňho veľmi obohacujúce. V kolégiu sú ľudia z rôznych odborov, a to zasa pomáha stretnúť sa možno s iným pohľadom na nejaký problém. Máme medzi študentmi medikov, fyzikov, ITčkárov...

Chceme, aby si prečítali Aristotela, Kanta... aby sa vyjadrili, či s ním súhlasia alebo nesúhlasia, ako sa to týka ich vlastného života a či vôbec.

► **Vráťme sa ešte k tretiemu pilieru – duchovnému.**

Kolégium je postavené na odkaze katolíckej viery. Čo znamená, že máme duchovné cvičenia, k dispozícii máme kaplnku, máme omše... – je to ponuka, z ktorej si študenti môžu vybrať. Je to ako švédsky stôl, z ktorého si môžeš vziať, čo potrebuješ. Raz do mesiaca máme spoločný víkend, ktorý sa zameriava na nejakú vybranú zručnosť – teraz naposledy sme mali „víkend služby“, kedy študenti išli do rôznych zariadení a spoznávali ich chod a pomáhali.

► **Robíte niečo zaujímavé aj pre stredoškolákov?**

Na východe fungujú tri kolégiá – v Prešove jedno a v Košiciach dokonca dve kolégiá pre stredné školy. Nie sú však

rezidenčné, čo znamená, že mladí ľudia sa stretávajú len raz za týždeň, kde rozoberajú nejaký filozofický alebo umelecký text. Majú potom tri víkendy do roka, kde sa zídu všetky tri skupiny spolu.

► **Si riaditeľkou Akadémie veľkých diel – aký je to projekt?**

Je určený stredoškolákom a ich učiteľom. Najprv sme potrebovali tím, pretože si uvedomujeme, že pasovať sa do roly odborníkov na umenie, by bolo asi trúfalé. No dali sme do metodík všetko, čo sme už desať rokov učili. Štýl, akým učíme, našu filozofiu a pedagogický prístup. Pozvali sme k spolupráci vytipovaných ľudí a začali sme pracovať. Potrebovali sme do tímu aj takých, ktorí prinesú každodennú prax zo strednej školy, preto sú spolutvorcami aj stredoškolskí učitelia.

► **Venujete sa hlavne vysokoškolákom. Prečo zrazu stredné školy?**

My sa celých tých 11 rokov venujeme aj stredným školám – mali sme letnú školu, esejistickú súťaž... Požiadavka na Akadémiu veľkých diel vzišla zvnútra, no i zvonka zo škôl.

► **Ako školíte učiteľov, aby mohli viesť na svojej škole Akadémiu veľkých diel?**

Je tam víkendové školenie, čo je naozaj veľmi rýchle. Tam dostanú od nás podstatu, o čo vlastne ide v tomto projekte, aby ho „navníмали“ – aká je za ním myšlienka a zároveň už si to aj prakticky vyskúšali. Dostanú od nás metodiky, ktorými ich hodíme do vody... No ale my s učiteľmi pracujeme aj naďalej, to sa nemusia báť.

► Skús mi vysvetliť to, že ak by som sa na to dala, do čoho teda idem.

Spísali sme si na základe rôznych kritérií významné diela výtvarné, hudobné, literárne a filmové, ktoré by sme radi predstavili cez učiteľov ich študentom. Celé sa to realizuje ako akýsi záujmový klub s nevelkým počtom študentov – opäť skupina 7 – 15 mix študentov naprieč ročníkmi, ktorí sa stretávajú po škole na 90 minút raz týždenne. Stretnutí je 25 a po ich absolvovaní dostáva študent certifikát. V podstate to funguje veľmi podobne ako naše stredoškolské kolégia na východe Slovenska. No je tu jeden výrazný rozdiel – na kolégiách učíme my, teda interní učitelia KAN, no do Akadémie veľkých diel sme pozvali učiteľov, aby oni sami učili tam, kde sú, len my ich naučíme ako. V tomto sme veľmi zraniteľní, pretože človek nie je hneď odborníkom na všetko alebo hneď niekým, kto chápe a vie analyzovať akýkoľvek umelecký počin.

► Existuje nejaký systém kontroly, či sa podarilo učiteľov dobre vyškoliť alebo či s vašim know-how narábajú správne?

Nastavili sme mentoringový program, v ktorom sa dozvieme, ako to učiteľovi reálne ide, v čom sú jeho slabiny, prednosti. No ideme do celého projektu s pokorou – s tým, že prvé hodiny určite nebudú také, aké by sme chceli. My to voláme „zákon rastu“ – rastie učiteľ, zákonite rastú žiaci a opačne. Stretnutia na začiatku budú určite vyzeráť inak ako na konci roka. Vidíme, ako celý proces postupne mení učiteľov, ktorí sa na to dali.

► Dá sa k niečomu takémuto učiteľ „vychovať“ alebo musí mať na to gén?

Nám sa ale už väčšinou prihlasujú učitelia, ktorí majú ten správny gén. Teraz ich máme dvadsať a robia Akadémiu v každom kúte Slovenska. Stretávame sa aj párkrát počas roka na víkend, každý učiteľ má svojho mentora, ako som spomínala. Učitelia majú nahráť svoju hodinu, na ktorú im potom dávame spätnú väzbu.

► Pilotovali ste si projekt a metodiky?

Áno, mali sme vybrané školy, na ktorých prebehol pilot. Jedna metodika bola odskúšaná minimálne trikrát tromi rôznymi učiteľmi. Vychytali sa chyby. Pri interpretácii a analýze diel a následnom písaní metodiky prebiehali medzi nami búrlivé diskusie. Metodikou nastavíme učiteľovi v podstate celú hodinu. Ponúkame mu, ktoré témy sa dajú pri danom diele rozobrať a zdôrazňujeme, že nie je nutné prejsť všetko. Treba, aby vybral to, čo tá jeho konkrétna skupina potrebuje.

► Ako ste vyberali diela, ktoré sa dostali do Akadémie?

Zohľadňovali sme viacero vrstiev, cez ktoré museli všetky diela prejsť. Vyberali sme teda diela zo štyroch rôznych žánrov tak, aby sa práca s nimi zmestila do hodiny a pol. Nečítajú sa celí Bratia Karamazovci. Študentom sa ponúkne niečo iné, čo má kratší rozsah, no rovnakú kvalitu. Rozsiahlejšie dielo sa môže dostať do odporúčaní – ak sa ti páčilo toto, určite sa ti bude páčiť i toto. Ak si ocenil tento film, mal by si vidieť ešte aj tento. Chceme skôr študentov motivovať a nie ich zničiť.

► Ako sú spokojní s výberom učiteľia?

Niektorí z nich sa tiež stretávajú s niektorými dielami prvýkrát. Máme učiteľku občianskej výchovy, ktorá prišla s tým, že text Obrana Sokratova je naozaj skvelý. Prešla ním až spolu s nami, hoci učí občiansku vyše dvadsať rokov. Učitelia ocenili mix našich a svetových autorov a tiež prihládanie na to, aby to neboli diela vyslovene s kresťanskou tematikou. Zaradili sme i kontroverzné diela, napríklad skladbu Johna Cagea 4'33, ktorá je len tichom. Je toto ešte umeleckým dielom? Aj to sa pýtame študentov.

► Ako sa môžu učitelia dostať k Akadémii veľkých diel?

Musia sa prihlásiť a prejsť víkendovým školením. Najbližšie budú tri – vo februári, marci a apríli. Chceme sa dostať k čo najväčšiemu množstvu učiteľov. Chceme, aby prišli, vyskúšali si to, aby zistili, že chcú na sebe pracovať a vzdelávať sa.

► Zaoberáš sa charakterovým vzdelávaním. Čo to je?

Nie je to žiadna novinka. Je to len nový pojem, no podstata tu už bola dávno. V podstate to nie je len učenie, ale výchova v učení. Učitelia to robia, no možno o tom ani nevedia. Spoločnosť nepotrebuje len dobrých právnikov, ona potrebuje charakterných právnikov, a to sa dosiahne len zdôrazňovaním charakteru vo vzdelávaní. Môžem vychovávať explicitne tak, že všetko pomenujem – čo je čestnosť, aké správanie považujeme za čestné... alebo to môžem robiť implicitne, a to tak, že vnášam charakternosť do všetkého, čo ako učiteľ robím. A to sa dá naozaj robiť na každom predmete – matematikou začínajú a telesnou končiac. ■

Mali by žiaci vždy niekoľko dní vopred vedieť, že budú skúšaní či hodnotení?

Hodnotenie žiakov je jednou z oblastí, kde sa názory pedagógov (aj tých skúsených) najviac líšia a rozchádzajú. Niektorí učitelia hodnotia prísne, iní mierne. Niektorí umožňujú žiakom opraviť si zlú známku, iní nie. Pre niektorých je rozhodujúce, čo vie žiak na konci klasifikačného obdobia, pre iných má známka odrážať celoročné úsilie. Niektorí hodnotia iba vedomosti, iní aj aktivitu na hodinách a spoluprácu s učiteľom. Na niektorých školách tak doslova platí: čo pedagóg, to iná filozofia hodnotenia a klasifikácie žiakov.

Jednu z tém, pri ktorej sa môžeme stretnúť s rozličnými názormi učiteľov, je aj otázka, či majú byť žiaci o každom skúšaní či písomke vopred informovaní, alebo či je vhodné hodnotiť aj nečakane, bez predchádzajúceho „varovania“. Aké sú argumenty oboch strán sporu?

ZA argumenty priaznivcov

- ▲ Strach, stres a duševná nepohoda výrazne ovplyvňujú intelektuálny výkon väčšiny žiakov. Neohláseným testom tak nemusíme zistiť, čo žiak skutočne vie, ale to, čo si je schopný vybaviť v strese. To môžu byť celkom odlišné veci.
- ▲ Ak žiak vie, že o tri dni bude z daného predmetu písať písomku alebo test, je pre neho psychologicky oveľa náročnejšie sa na ňu nepripravovať. Ohlasovaním hodnotenia vopred tak prinútíme väčšinu žiakov aspoň občas sa danému predmetu doma venovať.
- ▲ Povinnosť ohlasovať všetky hodnotenia vopred núti učiteľa, aby si dôkladnejšie premyslel časovo-tematický plán a naplánoval náplň jednotlivých hodín.
- ▲ Oznamovanie skúšania a písomiek s niekoľkodenným predstihom umožňuje lepšie koordinovať hodnotenie naprieč jednotlivými predmetmi. Nestane sa tak, že by žiaci písali niekoľko písomiek naraz, pretože už pri ich ohlasovaní by učiteľov upozornili na nevhodnú kumuláciu.
- ▲ Zrušenie možnosti neohlásenej písomky alebo skúšania sťažuje učiteľovi možnosť využívať hodnotenie ako okamžitý trest za vyrušovanie či nevhodné správanie žiakov (čo je veľmi nevhodná a škodlivá prax). Učiteľ nemôže počas hodiny nahnevane povedať: „Trikrát som vás napomenul, nič si z toho nerobíte, tak nech sa páči: vyberte si papiere, diktujem!“

PROTI argumenty odporcov

- ▼ Ak žiakov naučíme, že pred každým hodnotením budú včas upozornení, prestanú sa priebežne učiť. Budú mať totiž istotu, že sa im to nemôže vypomstiť pri neohlásenej písomke či ústnej odpovedi.
- ▼ Povinnosť ohlasovať žiakom všetky skúšania, písomky, testy či diktáty niekoľko dní vopred je pre učiteľa pomerne zväzujúca, pretože musí mať náplň jednotlivých hodín dlho vopred naplánovanú a nemá možnosť improvizovať s ohľadom na prípadné zmenené okolnosti.
- ▼ Žiaci sa vždy všetko budú učiť iba 1 – 2 dni pred ohláseným skúšaním či písomkou a potom to zasa zabudnú. Budeme teda hodnotiť primárne ich krátkodobú pamäť.
- ▼ Škola chce byť prípravou na život. No ani v reálnom živote nevieme vždy niekoľko dní vopred, čo nás čaká. Aj na pracovisku môže občas nastať situácia, že sme nútení náhle zmobilizovať svoje vedomosti a podať bez dlhšej prípravy výkon tu a teraz.
- ▼ Príprava na vopred ohlásené písomky a testy viac motivuje žiakov pripravovať si rôzne ťaháky. Ak nie je skúšanie vopred ohlásené, ťahákov bude logicky oveľa menej.
- ▼ Vopred ohlásené skúšanie a písomky uľahčujú žiakom zámerné absentérstvo, teda vyhýbanie sa skúškam neprítomnosťou v škole.

Spracoval Vladimír Burjan. Jednotlivé argumenty nemusia vyjadrovať stanovisko redakcie.

Prieskum spokojnosti učiteľov s učebnicami (1.)

Úvodné slovo k prieskumu učebníc v slovenských školách

► Zuzana JUŠČÁKOVÁ, Štátny pedagogický ústav, Bratislava

„Netreba nám tri zlé učebnice, ale treba nám poriadnu učebnicu. Na to, aby vznikla, treba pripraviť okrem iného aj analýzy chýb terajších učebníc. Robí to niekto?“ (matematikár a zástupca riaditeľa ZŠ z Bratislavy)

Ako by mala vyzeráť kvalitná učebnica?

Učebnica by mala byť napísaná pre žiaka – primerane jeho veku a s rešpektom k pedagogickým a odborným znalostiam učiteľa. Zároveň má zohľadňovať vývoj poznania vo vede, ktorú zastupuje a stave spoločnosti, pre ktorú vzdeláva. Široký priestor poznatkov, vedomostí, kompetencií a rôzne vzdelávacie teórie vyžadujú, aby ich rôznorodosť bola pretavená do učebnice zrozumiteľne a ľahko. Otázkou je, či pri tvorbe učebníc akceptovať rôznorodosť vzdelávacieho prostredia a pre ten istý predmet a ročník tvoriť alternatívne učebnice alebo zhrnúť jeho zložitosť do jednej, univerzálnej. Zaručene existuje množstvo názorov pre jednu i pre druhú skupinu.

Nachádzame sa v stave, keď názor o jednotnej učebnici je rozkolísaný. Myslím si, že všetky deti by mali dostať rovnaký základ pre ďalšie vzdelávanie, aby ich školská úspešnosť mohla byť porovnateľná. Tiež si myslím, že pri presťahovaní rodiny do iného mesta by iná učebnica nemala sťažovať deťom adaptáciu. Školy by si nemali vyberať učebnice pod tlakom marketingu nakladateľstiev alebo distribútorov, aby neboli ovplyvnení benefitmi netýkajúcimi sa vzdelávania. Alternatívna tvorba učebníc môže byť prirodzene tiež prínosom, no vychádzam z myšlienky, že

alternatíva by mala súťažiť so špičkovou kvalitou. Preto by malo byť vyvíjané maximálne úsilie na tvorbu kvalitnej učebnice.

Štát, ktorý garantuje kvalitu vzdelávania, by mal učebnice, ako dôležitú zložku vzdelávania, kontrolovať. V takom prípade sa musia jeho zložky zbaviť politických vplyvov. Riadenie a kontrolu vzdelávania vrátane tvorby učebníc treba odpolitizovať a odbornú činnosť prenechať širokému spektru odborníkov. Čím viac sa v školstve bude presadzovať politická optika, tým väčší tlak bude na diverzifikáciu učebníc so snahou eliminovať nevhodné politické tlaky. Ak teda hovoríme o jednotnej učebnici, musíme začať od jednotnej optiky riešenia problémov školstva. Zároveň pripomeňme, že takéto úsilie musí mať dostatok poslucháčov na zodpovedných miestach. Bez ochoty akceptovať široké spektrum odborníkov sa bude štát neustále stretávať s úsilím o alternatívne riešenia.

Do hodnotenia učebníc sa zapojili aj učitelia

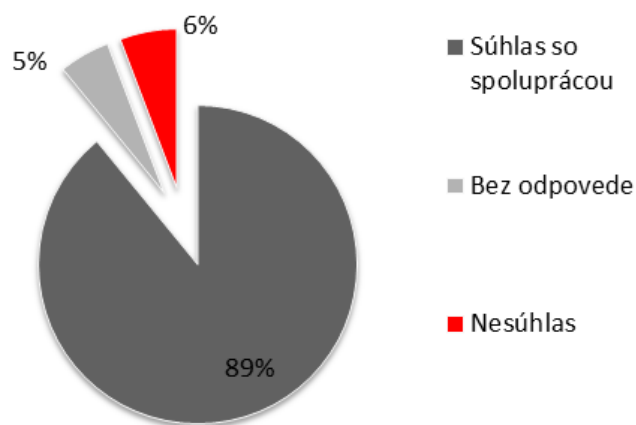
Každý učiteľ, rodič a aj žiak dokážu na svojej úrovni zhodnotiť, ako ktorá učebnica napĺňa ich očakávania. V projekte *Učebnicová politika* figuruje ako jeden z troch aspektov systému vydávania učebníc *Hodnotenie používaných učebníc v školách*. Štátny pedagogický ústav to v roku 2001 detailne analyzoval, ale k systematickému hodnoteniu používaných učebníc učiteľmi nedošlo. V roku 2015 zorganizoval prieskum spokojnosti učiteľov základných a stredných škôl s učebnicami prírodovedných predme-

tov a v roku 2019 sa rozhodol v prieskume pokračovať skúmaním učebníc spoločenskovedných predmetov, ale hlbšou sondou.

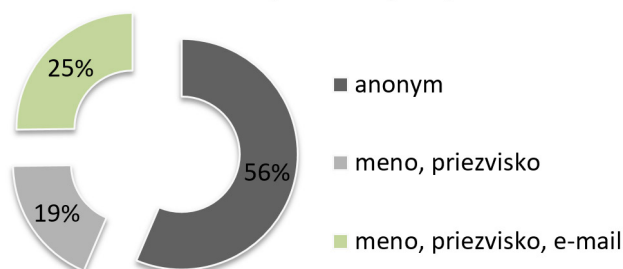
Ambícia tohto prieskumu smerovala k zvýšeniu transparentnosti posudzovania kvality učebníc. Išlo aj o to, ako vtiahnuť učiteľov do vyjadrovania sa o kvalite učebnice pre učiteľa a žiaka, aby učelia cítili silu participácie. Chceli sme pootvoriť dvierka k dialógu medzi autormi a užívateľmi ich diela, čiže priniesť autorom a vydavateľstvom cennú spätnú väzbu a učiteľom reflexiu autorov na ich hodnotenia. Tiež sme si mysleli, že by prieskum mohol byť pomocou, ako rozšíriť zoznam recenzentov ministerstva z radov učiteľov. Po oslovení vybraných škôl som dostala okamžité odpo-

ved' od asi 17 % so súhlasom (aj nadšeným) k spolupráci. Nie všetky školy reagovali promptne. Niektoré školy potrebovali k tomu pedagogickú poradu, iné pozabudli a reagovali až po pripomenie, za iné rozhodli riaditeľka či riaditeľ odmietnutím spolupráce. Po asi dvojmesačnej komunikácii som získala pre spoluprácu viac ako 600 škôl a pre hodnotenie šlabikárov, čítaniek, učebníc hudobnej výchovy a dejepisu som nakoniec získala 3 408 hodnotení. Netreba sa domáhať bezbrehého otvorenia trhu s učebnicami, treba sa domáhať kvalitných učebníc a exaktného prieskumu ich uplatnenia v školách. Na prieskum, ktorý sa nám podarilo uskutočniť sa pozrieme v nasledujúcich číslach DOBREJ ŠKOLY. ■

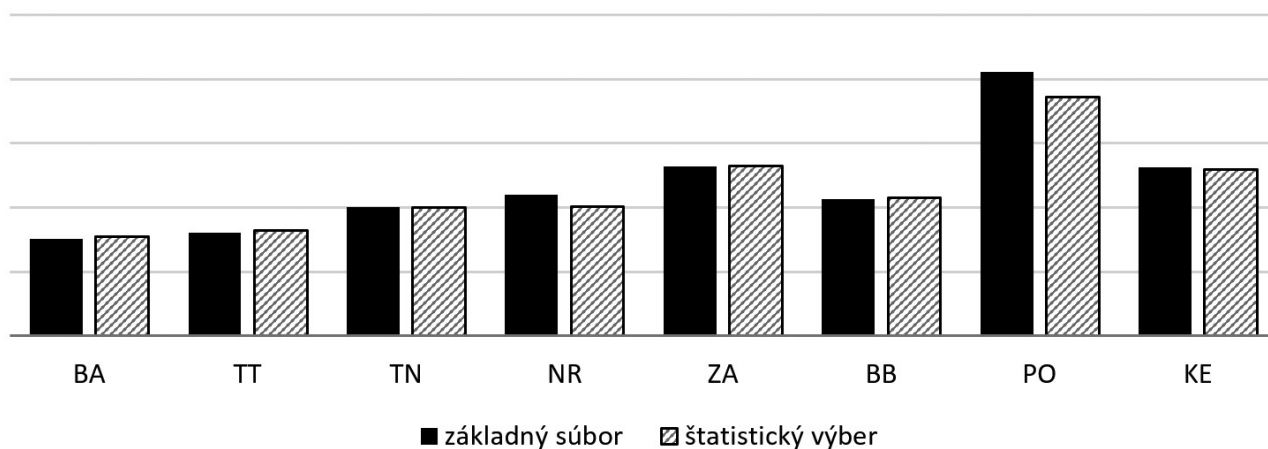
**„Školy by si nemali
vyberať učebnice pod
tlakom marketingu
nakladateľstiev.“**

Učitelia sa mohli pod svoje hodnotenie dobrovoľne podpísať alebo aj uviesť kontakt. V prípade šlabikárov to využilo 284 (44 %) hodnotiteľov.

Percentuálny pomer škôl a ich účasti v projekte HKUU 2019 podľa kraja

VEDECKY OVERENÉ

Najprv nájdi terč, inak netrafíš

Pri nových témach je dobré začať stavať na tom, čo už vieme, aj keď toho nie je veľa

► Viera LUTHEROVÁ, Poradňa zdravého vývinu BALANS

Pokračujeme vzostupne po rebríčku pána Hattieho, ktorý syntetizoval výsledky stoviek metaštúdií pedagogického výskumu a zostavil *top chart* pedagogických postupov podľa zistenej efektivity. Začali sme od úrovne 0.90, čo je číselné vyjadrenie veľmi silného vzťahu a znamená, že ak zabezpečíme nejaké podmienky, tak vysoko pravdepodobne budú žiaci v osvojení prezentovaných vedomostí úspešní. Týmto článkom otvárame TOP desiatku.

Dieťa nie je tabula rasa

Ukazuje sa, že učiteľova zručnosť viesť previazat' nové poznatky s predchádzajúcou skúsenosťou a vedomosťami, ktoré deti už majú, je veľmi účinný pedagogický postup. Naša myseľ funguje tak, že si tvorí rôzne schémy, ktorými si vysvetľujeme svet okolo seba. Na existujúce schémy pripájame všetky nové zistenia príbuzné s danou schémou. Ak nenájdeme nič ani len trochu podobné, vytvoríme novú schému. Šesťročné dieťa nastupujúce do školy má mnoho tisíc rozrobených poznávacích schém ohľadom rozmanitých oblastí života. Vždy, keď sa stretne s novým, automaticky hľadá a porovnáva s už známym a nový poznatok

pripája k niektorej zo schém. Vždy, keď nájde súvis medzi izolovanými schémami, nepremešká príležitosť a zgrupuje príbuzné schémy spolu. Nesprávny predpoklad, že detská myseľ je prázdna myseľ, vedie často pedagógov k postupu, v ktorom nepočítajú s predchádzajúcim poznaním u žiakov. Začínajú preto, akoby stavali na zelenej lúke, kde nič nie je a často počúvam o nespokojnosti, že sa im zle stavia. Je to, akoby strieľali šípy hocikde do priestoru bez počiatkovej námahy pohľadať terče a potom sa sťažujú, že zbytočne strieľajú, lebo väčšina šípov sa postrácala.

Matne tušiť stačí

Pedagogická stratégia, o ktorej hovoríme, sa nazýva: aktivácia predchádzajúceho poznania. Aktivácia predpokladá, že motivujeme dieťa najprv začať pátrať vo svojej hlave po schémach, ktoré by sa dali použiť. Nevadí, aj keď je to len vo veľmi vágnej intuitívnej rovine. Osobne sa stavím, že stačí aj jedno slovo, aby sa začali aktivovať existujúce schémy a myseľ hneď začne hľadať niečo, aj keď len približne použiteľné. Ak by som vás chcela naučiť niečo o atribučnej chybe v sociálnej psychológii, namiesto môjho vysvetlenia by ste začali nápadmi, čo by to mohlo byť. Mohla by som

vám dať úlohu zhodnúť sa na jednom – dvoch vysvetleniach. Následne by sme si mohli vysvetliť, čo to je. Stavím sa, že nápady, ktoré by prichádzali, by sa dali využiť, aj keby nikto nikdy nepočul, čo to atribučná chyba je. Aktivovali by sa schémy, čo je to sociálny (týkajúci sa ľudí, vzťahov), čo je to chyba (omyl, nepresný postup) a jazyková analýza slova atribúcia (atribút – vlastnosť). Na strane žiakov sa deje, že si začnú uvedomovať, že kadečo už vedia a idú si len niečo doplniť. Čo možno môže navodiť dojem budúceho úspechu. Ak si uvedomím, že už kadečo viem, nepríde zlyhanie. Spomínate si na efektivitu sebaúčinnosti? Na strane učiteľa vznikne poznanie, na čom môže stavať, aké pojmy žiaci poznajú a tieto vie využiť. Zároveň automaticky začne ožívať vnútorná motivácia. Boli sme blízko? Uhádli sme to? Na konci môžeme uzavrieť kruh a znovu sa vrátiť k hodnoteniu, trebárs aj samotnými žiakmi, ktorý nápad bol najbližšie.

„Ak si uvedomím, že už kadečo viem, nepríde zlyhanie.“

Ako začať preberať nové učivo?

Novú tému by sme teda mohli začínať otvárať zhromažďovaním vedomostí a skúseností žiakov, hoci by boli len na úrovni intuície či domýšľania. Zaučíť môžeme aj prezentáciou obrázka, problému a pozvať deti k asociáciám. Prípadne môžu *braistormovať* slová k téme podľa písmen abecedy. Predchádzajúce vedomosti k téme môžeme začať tipovaním pravda/nepravda k súvisiacim výrokom k novej téme. Súvisiace idey/pojmy môžu ostať viditeľné počas celej hodiny a na konci si môžete spolu overiť, či by sme ich ponechali. Skartovanie asociácie či nesprávneho predpokladu je rovnako hodnotné.

Pokiaľ sa podarí vo vysvetľovacom procese využiť predchádzajúce schémy žiakov o danej téme, proces učenia sa stáva takmer istotou. Nové fakty sa tým pádom „vešajú na lešenie“, ktoré tam už je a my len upriamime žiakovu pozornosť: *Pozri sa, sem to môžeš pripojiť.* ■

Lyžiarske zájazdy - Plavecké kurzy - Poznávacie zájazdy - Školské výlety

2019/2020

ŠKOLY

V PRÍRODE

LAST MINUTE
zľavy až do
20€

Škola (nie) je dráma

„Divadlo má byť lúčom svetla ľudskej inteligencie.“ Július Pašteka

► Lucia MIHÁLOVÁ, Divadlo Jána Palárika v Trnave

Keď sa povie „*ide sa do divadla*“, začnete sa pripravovať na jeden mimoriadne stresujúci deň. Musíte vynechať minimálne dve vyučovacie hodiny (ktovie, kedy si to učivo doberiete), zorganizovať študentov, nieť za nich zodpovednosť na ceste do divadla a z divadla, trpnúť, či niekto niečo v divadle nevyvedie, poprípade chcieť, aby si z divadla niečo zapamätali – na druhej strane študenti sú radi, že sa ulejú z vyučovania a jednoducho pretrpia či predriemu tie dve hodiny na nepohodlných sedadlách v pološere divadelného osvetlenia. A preto sme vytvorili špeciálny program pre učiteľov stredných škôl *Škola (nie) je dráma*. Usilujeme sa o to, aby návšteva divadla priniesla čo najviac výhod a úžitku. Pretože návšteva divadla, aj napriek všetkým organizačným peripetiám, má vo vzdelávacom procese svoju jedinečnú, nenahradiiteľnú úlohu.

Emocionálne učenie je dôležitým prvkom vzdelávania

Divadlo je oproti ostatným druhom umenia výnimočné v tom, že prináša divákovi autentický zážitok ľudských príbehov a emócií. Dáva nám možnosť stotožniť sa s postavou, nechať do seba preniknúť jej dilemy, problémy, emócie, ktoré na nás majú katarzný účinok. Podľa súčasnej psychológie je práve emocionálne učenie jedným z naje-

fektívnejších spôsobov učenia a prvky divadla začínajú stále viac prenikať do učebného procesu, najmä v západných krajinách. Prežitie subjektívneho umeleckého zážitku poskytuje človeku poznanie o svete i o ňom samom.

Význam emocionálneho učenia je prizvukovaný najmä v súvislosti so sociologickou charakteristikou súčasnej doby ako tzv. „post-faktickej“. V dobe, kedy nedokážeme rozlíšiť pravdivú informáciu od dezinformácie, je vlastná skúsenosť najspoľahlivejší a najdôveryhodnejší spôsob získania poznania. Mágia divadla spočíva v tom, že dokážeme získať skúsenosť divadelnej postavy, osvojiť si ju a dospieť tak k novému poznaniu. Divák si počas predstavenia automaticky buduje vlastný postoj k daniu na javisku. Tým sa kreuje a upevňuje schopnosť kritického a analytického myslenia.

Práve v súčasnosti, kedy je svet mladých ľudí neoddeliteľne spätý s virtuálnymi technológiami a sociálnymi sieťami, je potrebné podporovať a rozvíjať v študentoch kritické myslenie, schopnosť orientovať sa vo faktoch a dezinformáciách, zdôrazňovať dôležitosť rovnováhy medzi skutočnými a virtuálnymi vzťahmi a poskytnúť im bezpečnú orientáciu v súčasnom fungovaní sveta, aby z nich vyrástli plnohodnotní zodpovední dospeláci. Už samotná návšteva divadelného predstavenia má mnoho nenahradiateľných funkcií: kultivuje, povzbudzuje k slušnosti a ohľaduplnosti, rozširuje obzor vedomostí, morálne povznáša, rozvíja

Foto: archív Divadla Jána Palárika v Trnave

schopnosť imaginácie, stimuluje empatiu a v neposlednom rade posúva hranice estetického vnímania sveta mladého človeka.

Ked' divadelníci pomáhajú učiteľom a žiakom

Divadelné inscenácie programu sú rozdelené do štyroch tematických okruhov podľa vyučovacích predmetov: *literatúra, dejepis, občianska náuka a umenie a kultúra*.

Napríklad vzhľadnutím inscenácií *Ťapákovci* a *Neprebudený* študenti ľahšie pochopia rozdiely medzi prvou a druhou vlnou slovenského realizmu. Vďaka inscenáciám *Matky* a (*NA GUT*) *Začínáme!* sa študenti dozvedia viac o temných stránkach totalitných režimov – komunizmu a fašizmu. Inscenácie *Kopanec* a *Protokol* zas prinesú kritický pohľad na súčasnú politiku a zneužívanie princípov demokracie. Vďaka inscenáciám *Temperamenty* či *Veľký Gatsby*, ktoré sú spojením živej hudby, tanca, spevu a pôsobivej výtvarnej zložky, študenti spoznajú rôzne súčasné i historické štýly výtvarného, hudobného, tanečného a v neposlednom rade divadelného umenia. Ku každej inscenácii v tomto programe je možné objednať si diskusiu s odborníkmi v oblasti histórie, psychológie, politológie a pravdaže so špičkovými slovenskými umelcami. Diskusie prebiehajú spravidla priamo po predstavení a trvajú 30 – 50 minút. Okrem návštevy divadelného predstavenia a diskusií sú súčasťou programu aj cykly prednášok, workshopy a prehliadky divadla. Aktuálne ponúkame dva cykly prednášok. *Javisko svet – Fenomén William Shakespeare* je cyklus prednášok zameraný na dielo najznámejšieho dramatika všetkých čias. Prednášky sú zamerané na analýzu diel Williama Shakespeara a oboznamovanie sa s historickými kontextami alžbetínskeho divadla. Východiskom predná-

„Prvky divadla začínajú prenikať do učebného procesu.“

šok je vzhľadnutie predstavenia *Kompletný Shakespeare zhltnutý za 120 minút*. V tejto inscenácii sú Shakespeareove najznámejšie hry ozvláštnené paródiou a narážkami na súčasnú popkultúru, takže sa mladý divák dokáže oveľa rýchlejšie zorientovať v komplikovaných veršovaných textoch. A prečo je pre nás Shakespeare taký dôležitý? Pretože v súčasnej literatúre, dráme i filme nenájdeme ani jeden príbeh, charakter, zápletku, ktorú by predtým nenapísal Shakespeare. Známy Shakespeareov výrok „celý svet je javisko“ hovorí za všetko. Kto spozná Shakespeara, spozná svet. Cyklus prednášok *Dejiny drámy* zase pomáha študentom zorientovať sa v histórii a vývine špecifického literárneho druhu, ktorý je neoddeliteľne spojený so spoločensko-historickým kontextom doby a najmä s realizáciou na javisku. Workshopy, resp. tvorivé dielne rozvíjajú odborné znalosti

v oblastiach výtvarného umenia a umeleckého prekladu. Výtvarný workshop prebieha pod vedením divadelnej sochárky a štukatérky Anny Mihokovej, ktorá študentov zasväti do rozličných výtvarných techník a ozrejmi proces tvorby výtvarnej zložky v divadle – teda scénografie, rekvizít a kostýmov. Workshop je zameraný na praktické

využitie cudzieho jazyka v umení. Keďže o prekladateľov divadelných hier je stále núdz a zároveň si táto profesia vyžaduje špecifické odborné znalosti, workshop je jedinečnou možnosťou, ako zúročiť štúdium cudzích jazykov v praxi a dozvedieť sa mnoho nových cenných informácií. Prehliadky divadla je možné absolvovať tromi spôsobmi. Jedinečnú prehliadku divadla poskytuje inscenácia *Palárik alebo Beskydov*. Predstavenie sa odohráva v rôznych priestoroch divadla, kde sa študenti stávajú svedkami neobyčajnej životnej púte kultového slovenského dramatika a patróna nášho divadla – Jána Palárika. Druhou možnosťou, ako sa dostať do divadelného zákulisia, je objednať

si prehliadku lektorovanú našimi hercami. Účastníci prehliadky sa dozvedia mnoho zaujímavostí z histórie divadla, ale nebude núdz ani o historky zo zákulisia a zaujímavosti o procese tvorby divadelnej inscenácie. Tretím typom prehliadky je prehliadka lektorovaná študentmi školy. Ponúkame možnosť 3 – 10 študentom, aby sa prišli zaučiť k nám do divadla a stali sa odborníkmi na divadelné zákulisie, tvorivý proces a divadelnú históriu. Po tom, čo z nich „vyškolíme“ profesionálnych lektorov, urobia prehliadku divadla ostatných spolužiakov. ■

Modelujeme vzdelávanie

➤ Čo budú deti potrebovať v živote, ktorý sa exponenciálne mení a ako ich pripravovať? Učitelia často hľadajú odpovede na podobné otázky, aby sa zmysluplne pripravili na výučbu v triedach. Zvykli si, že ministerstvo nerieši ich bežné starosti.

Aby žiaci zvládli prípravu na život v stále meniacom sa prostredí a aby vzdelávanie bolo ich trvalou súčasťou, je potrebné vo vzdelávaní aplikovať aktuálne výzvy. Potrebne zručnosti sú v súčasnosti označované ako 4C: *spolupráca, kritické myslenie, komunikácia a kreativita*.

Bádanie, hľadanie riešenia problémov a tvorenie sú aktivity, ktoré prebúdajú a rozvíjajú kreativitu. Kreativita je zručnosť so schopnosťou riešenia problémov. Je to moment, v ktorom sa mení myslenie. Skutočné vzdelávanie vzniká vtedy, ak žiaci tvoria. Samotné učenie je nutné zamerať na študenta, ktorý by mal byť pripravený prevziať zodpovednosť za svoje vzdelávanie a má byť kompetentný k tvorbe.

Dôležité je, čo vytvoria z toho, čo sa učia

Zbieranie informácií, triedenie, spracovanie, skúmanie, pretváranie na poznatky a vyhodnotenie sú činnosti, ktoré si žiak potrebuje osvojiť. Objavovanie vlastných talentov žiakov zohráva významnú úlohu, posilňovanie silných stránok a ich využitie pri tvorbe nových riešení je zmysluplné v bežnej učiteľskej praxi.

Praktické a prepojené vzdelávanie založené na skúsenostiach a zážitku žiakov upúta a škola ich začne baviť.

Posledné prieskumy vyhodnocujú nedostatočnú dejinnú znalosť mladých ľudí. Súčasná generácia často stráca kontinuitu historických udalostí. Učebnicové informácie nespĺňajú potrebnú znalosť a zdá sa, že mladá generácia nejaví záujem o minulosť vlastného národa.

Študenti dejiny *nemusia*, nerozumejú im, sú im veľmi vzdialené a celé sa im to zlieva.

Ako porozumieť obdobiu, ktoré nezažili?

Tretiaci na odbornej škole prijali a riešili výzvu ako v tíme pripraviť uveriteľné zhmotnenie udalostí v novembri 1989 pre všetkých vrstovníkov v škole.

Nasledovalo množstvo nápadov, rozdeľovania úloh, zháňania materiálov, oslovenia priamych účastníkov. Každý je v niečom dobrý, a to spôsobilo prirodzené rozdelenie rolí medzi sebou skutočne podľa talentu. Výsledkom sa sta-

lo zaujímavé podujatie, ktoré si študenti vymysleli, vytvorili a realizovali pre všetkých študentov v škole. Odznalo nielen literárno-dramatické pásmo slova a hudby, ale miestnosť bola plná dobových predmetov (magnetofón, platne, premietačka, mince). Nechýbala ideologická literatúra (Leninove spisy, Poučenie z krízového

vývoja) a dokonca figurína v autentickej bunde z novembra 1989 so študentským srdiečkom.

Najvzácnejšie boli fotografie z priebehu novembrových udalostí v našom meste. Rozprávanie priamych účastníkom bolo autentickým svedectvom o živote v totalitnom režime.

A aká je spätná väzba študentov?

„Priblížili sme spolužiakom, čo sa udialo.“ „Pochopila som viac dejiny mojej krajiny.“ „Už viem, že sloboda nie je samozrejmosťou.“ „Obohatili sme sa navzájom a pracovali sme ako tím.“ „Som vďačná, že som sa naučila niečo nové. Bola to dobrá príležitosť.“

Výroky študentov sú odpoveďou, ako kreatívna výučba o dejinnej udalosti priniesla požadovaný cieľ: pripomenúť si výročie, ktoré prinieslo do životov ľudí na Slovensku slobodu. Kreativita je cesta ako tvoriť vzdelávanie pre študentov 21. storočia. ■

► Renáta FOGELTONOVÁ,
SSOŠ Pro Scholaris, Žilina

➤ Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce otázky by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

370 Mlyny v našom jazyku

Mlyn je zariadenie (kedysi samostatná budova), v ktorej sa z obilných zŕn vyrába múka. Mlyny už z nášho bežného života takmer vymizli, ale v jazyku ich máme stále dosť. Asi už ste počuli niekoho povedať „kto skôr príde, ten skôr melie“. Nájdite čo najviac prísloví, porekadiel, frazeologizmov či slovných spojení, v ktorých sa vyskytujú slová mlyn, mlynár, mlieť a pod. (Je ich viac, ako by ste si možno mysleli.) A pokúste sa aj vysvetliť, ako vznikli (od čoho sú odvodené)

371 Problém roku 10 000

Starší z nás si pamätajú tzv. Millenium Bug – problém, ktorý ľudstvo riešilo koncom 20. storočia, kedy staršie počítačové programy nedokázali správne pracovať s dátumami po 1. januári 2000. Podobný problém čaká ľudstvo po 1. januári roku 10 000 (ak ešte vtedy bude existovať). Mnohé dnešné programy (napr. ani Microsoft Excel) totiž nedokážu pracovať s päťcifernými rokmi. Zaujímavé je, že program Calc (z dielne OpenOffice.org) dokáže správne pracovať s dátumami až po 31. december 32 767. Prídete na to, prečo práve po tento deň? (Nie je to náhoda ani ľubovôľa programátorov.)

372 Let na severovýchod

Lietadlo vyštartovalo z lietadlovej lode kotviacej v Guinejskom zálive na priesečníku nultého poludníku s rovníkom a vydalo sa severovýchodným smerom. Kade poletí, ak pilot neustále bude udržiavať presne severovýchodný kurz?

Odpovede a komentáre nájdete na strane 24.

Kedy sa začínajú Vianoce?

➤ Robiť pred Vianocami na škole veľké akcie? Vo veľkom vyzdobujeme školu, rozdáваме darčeky, deťom, kolegom, hľadáme čo by sa dalo ešte spraviť... Aj na našej škole sme sa snažili naplniť očakávania šťastia a veselosti v mene Vianoc a darilo sa nám vyrobiť stále bohatšie výzdoby, akcie, koncerty, a predsa sa dalo aj viac. A tak to tento rok máme inak. Nemám na vzniku myšlienky žiadnu zásluhu, ale videla som, ako vzniká a vnímam, ako sa uplatňuje. Nekoná sa žiadna veľká vianočná dekorácia, v zborovni však na stole tróni adventný veniec. Na pondelkovej rannej porade nebolo veľa oznamov, spravili sme si však spoločnú aktivitu. Na žiakov často uplatňujeme takéto „zákerne“ nástroje – nepovieme im dopredu veľa, necháme ich, nech pracujú v skupinkách, nech premýšľajú a pokojne blúdia aj v slepých uličkách.

Netradičný advent

Pred Vianocami žijeme adventom. Každý týždeň prináša vlastnú tému. Prvý týždeň sa rozohrela prvá svieca, symbolizujúca otvorenosť. Našou prvou učiteľskou výzvou bolo zadefinovať si, čo to slovo znamená. K ďalšej sme pozvali aj študentov – naslepo si vybrať niektorú z úloh („10 minút sa len tak dívaj z okna“, „popros niekoho, aby ťa namaloval“, „spíš si 20 vecí, na ktorých ti naozaj záleží“). Na znak splnenia úlohy sa zadania odovzdávajú a na Mikuláša sme nimi vyzdobili stromček. Otvorenosť aj voči ľuďom,

ktorí nám nesedia? Čo ak neviem pre jeho názory nájsť pochopenie? Ani do bytu si nepustím, len tak niekoho. Ani na školu nevezmeme každého, kto sa prihlási – vyberáme. Má otvorenosť niekde hranice? Až prekvapivo sa decká púšťajú do diskusií. Niektorí si berú ďalšie výzvy. Medzi sebou, ale aj učiteľom reportujú, ako sa im darí. Baví ich takto sa hrať.

Druhý týždeň už horia dve sviečky a tá druhá je symbolom bdelosti. Niekde na chodbe sa zjaví QR kód s prepojením na webstránku s tematickým príbehom a prihlásením (aby sme vedeli, kto bol medzi prvými a tiež, koľko ľudí už indíciu našlo a kedy je čas zverejniť ďalšiu). Ako veľmi bdelo chodíme chodbami školy?

Tretí týždeň sme poslednýkrát v škole, budú horieť už tri sviečky – trpezlivosť. Chceme pozvať študentov ku kreatívnemu prístupu k tejto téme. Celý týždeň budeme z plastových zažehľovacích korálok vyrábať spoločný obraz. K dispozícii budú malé priehľadné segmenty, na ktoré budú študenti nastokávať farebné korálky. Až spojením všetkých segmentov vznikne spoločná veľká mozaika, ktorú v posledný školský deň pospájame a zavesíme ako spoločné dielo.

Poslednú, štvrtú, si už každý zapáli doma, tá bude pre odvalu. ■

► Katarína MORÁVKOVÁ, Ondrej SZÉKELY
Bilingválne gymnázium C. S. Lewisa, Bratislava

PRÁVNA PORADŇA

Učiteľ a skončenie pracovného pomeru po dovŕšení 65 rokov

§§ Zamestnávateľ zamestnáva pedagogického zamestnanca, ktorý má 66 rokov a má pracovnú zmluvu na dobu určitú do 31. 8. 2019. Od 1. 9. 2019 pravdepodobne bude učiť na znížený pracovný úväzok cca 80 %. Pracovnú zmluvu je možné predĺžiť ešte na 1 rok, t. j. do 31. 8. 2020? Druhý pedagogický zamestnanec má tiež 66 rokov, ale pracovnú zmluvu má na dobu neurčitú (po dovŕšení dôchodkového veku ešte neodišiel z pracovného pomeru). Ako má zamestnávateľ postupovať pri zamestnávaní v prípadoch, ak má pedagogický zamestnanec viac ako 65 rokov?

V oboch prípadoch uvedených v otázke budú trvať pracovné pomery zamestnancov maximálne do 31. 8. 2020. Vyplýva to z § 82 ods. 7 zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Pracovný pomer pedagogického zamestnanca a odborného zamestnanca sa skončí najneskôr uplynutím školského roka, v ktorom dovŕšil 65 rokov veku; ak ide o riaditeľa, uplynutím funkčného obdobia, v ktorom dovŕšil 65 rokov veku. Ak sa v prvom prípade z otázky predĺži pracovný pomer do 31. 8. 2020, tak pracovný pomer skončí dohodnutým dňom. V prípade pracovného pomeru na dobu neurčitú sa podľa zákona uvedeného vyššie skončí pra-

covný pomer uvedeného zamestnanca 31. 8. 2020, prípadne skôr v zmysle Zákonníka práce. V tomto prípade sa neuzatvára dohoda o skončení pracovného pomeru, zamestnávateľ nedoručuje výpoveď, zamestnanec nevzniká nárok na odstupné a podobne. Pracovný pomer končí zo zákona práve v zmysle vyššie uvedeného ustanovenia. Zamestnávateľ bude môcť s pedagogickým zamestnancom alebo odborným zamestnancom, ktorý dovŕšil 65 rokov veku, uzatvoriť pracovný pomer podľa § 82 odseku 4 zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v súlade s podmienkami vzťahujúcimi sa na dobu určitú podľa § 48 Zákonníka práce.

Platnosť funkčného vzdelávania

§§ Riaditeľka školy funkčné vzdelávanie ukončila v roku 2016 a v roku 2019 bola opätovne zvolená do funkcie. Dokedy jej platí funkčné vzdelávanie – základný modul?

Funkčné vzdelávanie podľa zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov platí najdlhšie sedem

rokov od jeho ukončenia. To znamená, že funkčné vzdelávanie ukončené v roku 2016 platí do roku 2023, teda bude platiť aj 1. 9. 2019.

Podľa prechodných ustanovení nového schváleného zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudne účinnosť pravdepodobne dňa 1. 9. 2019, sa funkčné vzdelávanie platné podľa predpisov účinných do 31. augusta 2019 považuje za základný modul funkčného vzdelávania podľa predpisov účinných od 1. septembra 2019. Rozširujúce moduly funkčného vzdelávania je povinný úspešne absolvovať riaditeľ školy najneskôr do piatich rokov od začiatku výkonu funkcie riaditeľa. Základný modul funkčného vzdelávania nemá obmedzenú platnosť.

Z uvedeného vyplýva, že predmetné absolvované funkčné vzdelávanie sa bude od 1. 9. 2019 považovať za základný modul funkčného vzdelávania. Zároveň je zamestnankyňa povinná absolvovať rozširujúce moduly funkčného vzdelávania. Rozširujúce moduly funkčného vzdelávania je povinná absolvovať najneskôr do piatich rokov od začiatku výkonu funkcie riaditeľky, t. j. do príslušného mesiaca roku 2024. ■

Obsah tejto rubriky vzniká v spolupráci s firmou
Poradca podnikateľa a portálom www.vssr.sk.

Vydavateľský &
vzdelávací dom

PP®
Poradca
podnikateľa

Video ako nástroj vzdelávania. Áno či nie?

► Dnešní žiaci trávajú značnú časť voľného času pred obrazovkami počítačov, tabletov a mobilných telefónov. Informácií je v online priestore prebytok a zaujať pozornosť mladých ľudí je čoraz ťažšie. Ako efektívny prvok sa čoraz viac javí video. Dokážeme ho však zaradiť do bežného vyučovania tak, aby skutočne plnilo ciele vzdelávania?

Kvalitné video je cenným zdrojom informácií. Dokážeme ním povedať veľa v krátkom čase. Navyše spôsobom, ktorý je pre žiakov atraktívny a v dnešnej digitálnej dobe absolútne prirodzený. Samozrejme, základným predpokladom je, že s ním žiaci dokážu aktívne pracovať, nielen pasívne prijímať obraz a zvuk. Pre každého učiteľa to môže byť výzva – ako zmysluplne implementovať túto pomôcku do vyučovania?

Nie je video ako video

Audiovizuálneho obsahu je na internete obrovské množstvo. Toho skutočne kvalitného, s potenciálom prinášať nové vedomosti a rozširovať obzory, je už oveľa menej. Zároveň platí, že vzdelávacie video by malo byť skôr krátke, úderné. Skrátka také, aby dokázalo udržať pozornosť žiackeho publika. Jednou z možností učiteľa je vyhľadávať relevantný obsah online, čo však vyžaduje určitý čas na overenie faktov či zdroja informácií.

Druhou možnosťou sú Fenomény sveta

V uplynulom roku sa do slovenských škôl dostal nový školský predmet, ktorého ústredným prvkom sú vzdelávacie videá od BBC. Ten, kto pozná produkciu tejto svetoznámej spoločnosti, vie, že sú zárukou prvotriednej kvality. *Fenomény sveta* ponúkajú dovedna 450 starostlivo vybraných klipov, ktoré sú skvelým nástrojom na zaujatie a motivovanie žiakov.

Rozsiahla videoknižnica je rozdelená do piatich celkov a kopíruje obsahové zameranie medzipredmetových tém *Fenoménov sveta*: voda, slnko, vzduch, kultúra a komunikácia. Videá sú súčasťou vzdelávacích modelov, v ktorých tvoria podklad mnohých zážitkových aktivít. V digitálnom prostredí sú doplnené o interaktívne cvičenia, ktorých úlohou je preveriť, či žiaci porozumeli informáciám vo videu.

Rozvoj komunikačných zručností

Všetky vzdelávacie videá sú ponechané v pôvodnom znení s možnosťou zapnutia anglických či slovenských titulkov. Vďaka tomu žiaci nielen nadobúdajú nové vedomosti, ale

zároveň sa zdokonaľujú v cudzom jazyku. „Pôvodné dokumentárne filmy boli pripravované pre širokú verejnosť s cieľom popularizácie prírodných a sociálnych vied, ako aj aktuálnych poznatkov o svete. Ich jazyk niekedy komplikované koncepty zjednodušuje tak, aby bol obsah prístupný a zrozumiteľný širokým masám. Vráťane žiakov na druhom stupni základných škôl,“ vysvetľuje Ján Machaj, jeden z tvorcov *Fenoménov sveta* a riaditeľ Neziskovej organizácie EDULAB, ktorá produkt vytvorila.

Vzdelávacie videá oceňujú učitelia aj žiaci

Najdôležitejšie je, ako sa na túto vzdelávaciu pomôcku pozerajú samotní pedagógovia a ich žiaci. Prieskum realizovaný na školách, ktoré si už vyskúšali vyučovanie s *Fenoménmi sveta*, hovorí jednoznačne v prospech videí, ako relevantného nástroja na odovzdávanie vedomostí žiakom. Z opýtaných učiteľov sa až 96 % vyjadrilo, že videá považuje za atraktívne, 98 % ich považuje za obsahovo pestré a 94 % za zrozumiteľné. A čo žiaci? Tí sa takmer jednohlasne (98 %) zhodli v tom, že sa im vzdelávacie videá od BBC páčia. Aj vďaka tomu ohodnotila väčšina z nich (79 %) učenie s *Fenoménmi sveta* známkou 1.

Fenomény sveta sú dôkazom, že video môže byť mimoriadne efektívnou pomôckou pre každého pedagóga, ktorý má chuť učiť moderne a inovatívne. Ak chcete patriť medzi nich alebo sa chcete dozvedieť viac o *Fenoménoch sveta*, navštívte www.fenomenysveta.sk. ■

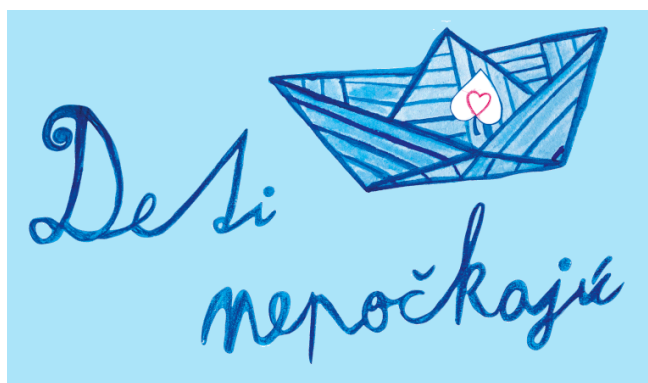
28. november priniesol do 1 103 slovenských škôl zvláštnu atmosféru. Zmes zvedavosti, očakávania, napätia, radosti a niekedy aj pár slzičiek. Do lavíc zasadlo viac ako 36 000 žiakov, aby zabojovali o titul VŠETKOVEDKO alebo EXPERT. Do školy na Karloveskej ulici v Bratislave prišiel súťažiacich povzbudiť sám Všetkoved-

Deň Všetkovedkov a Expertov

ko. Sadol si s nimi do lavice a silno im držal palce. Aby prišli aj na to, čo robí kronikárka, prípadne koľko hodín ukazujú hodinky presne napoludnie. Lebo ako nám po súťaži prezradil, nad tým sa deti celkom potrápili.

Ani budúci Experti sa nedali zahanbiť. Nadchol nás maturant, ktorý si súťaž nenechal ujsť napriek riaditeľskému voľnu v deň stužkovej. Tento rok si súťažiaci mohli v novej téme Od Dunaju k Tatrám vyskúšať, čo vedia o Slovensku. Sme zvedaví, či prišli na to, akému druhu hudby sa venuje spevák, ktorého priezvisko je súčasne názvom stromu, v ktorom meste bola korunovaná Mária Terézia, či koľko je na Slovensku „trojmedzí“. Hoci zatiaľ nepoznáme víťazov, už teraz všetkým tieskame za odvahu a pozitívny výkon. ■

► Ľudmila BURJANOVÁ,
Talentída, n. o., Bratislava

De ti nepočkajú je názov projektu, ktorý usiluje o vyvolanie zmien vo vzdelávaní zdola. V pondelok 25.11. sa na Spojenej škole Letná v Poprade stretli učitelia, riaditelia, študenti pedagogických fakúlt, vý-

Deti nepočkajú

skumníci, vedci a ďalší aktéri vzdelávania a aj hostia z Českej republiky. Riaditeľka združenej školy Viera Grohová poskytla otvorenú náruč *Fóru proaktívnych škôl*, ukážku vyučovania na tejto škole, náhľad do filozofie školy a priestor na diskusiu. Podobné projekty a iniciatívy prebiehali na našich školách aj v minulosti, ale projekt *Deti nepočkajú* chce inšpirovať aj ďalšie školy, ktoré dodnes prešľapujú na mieste a chce cez hromadné pripomienky a petície kreovať vzdelávaciu politiku Slovenska tak, aby legislatívne aj nelegislatívne návrhy zavádzania inovácií do slovenského školstva z rúk decízie boli životaschopné a zmysluplné. ■

► Zuzana JUŠČÁKOVÁ,
Štátny pedagogický ústav, Bratislava

Vyššie 600 000 školákov zo 79 krajín sa zúčastnilo vlni v apríli merania PISA 2018, na Slovensku to bolo 6 770 žiakov z 385 základných a stredných škôl, pričom boli testovaní v slovenskom aj v maďarskom jazyku. 15-roční žiaci sa podľa výsledkov síce zlepšili v matematike, ale v čítaní a v prírodných vedách sme opäť pod

Testovanie PISA 2018

priemerom krajín OECD. Podľa odborníkov by mali výsledky testov viesť k zmysluplným a systémovým zmenám vo vzdelávaní. Komenského inštitút upozorňuje, že doposiaľ sa takéto kroky realizovať nepodarilo. Niektorí pedagógovia si myslia, že cieľom PISA testov nie je vyhodnotiť školy alebo učiteľov, ale sledovať výsledky vzdelávacích systémov. „Keďže sme pod priemerom je dôvod sa zamyslieť nad zmenou vzdelávacieho systému a prizvať do nej nie len úradníkov, ale aj odborníkov z praxe, teda učiteľov. Najst systematické riešenie nie je jednoduché to si uvedomujem, ale je načas začať systematicky riešiť veci a hlavne dlhodobo. Je niekoľko krajín, z ktorých si môžeme vziať príklad, a to sú celkom blízko,“ uvažuje fyzikárka Júlia Jánošíková z Gymnázia Malacky. ■

► Magdaléna KORENÝ

Foto hore: archív Talentídy

Z pamätí začínajúceho učiteľa (4.)

Zápisky učiteľa Petra Pavla Zgútha o memorovaní, učebniciach a školskej knižnici

► Zuzana KUNŠTEKOVÁ, Múzeum školstva a pedagogiky, Bratislava

V pokračovaní rozprávania, ako sa mladý učiteľ Peter Pavol Zgúth borí s náročnou učiteľskou prácou, nachádzame ďalšie pútavé momenty.

O spôsobe efektívneho učenia, ktoré chcel, aby si osvojili aj jeho žiaci píše: „*Látku som vysvetlil vhodnou formou po slovensky a potom po maďarsky. Žiaci sa ju naučili doma naspamäť. Učením spamäti si cvičili nielen pamäť, ale osvojili si aj zásobu správnych termínov, ktoré by im zo slovného vysvetlenia neutkveli v pamäti. Okrem toho sa učili správnu skladbu a hlasným učením privykali rečníctvu.*“ Tu zaspomína na svoje žiacke časy: „*To som na sebe okúsil ako žiak na nemeckom gymnáziu v Kežmarku. Učil som sa, a tým so sa zásobil výrazmi trvalo vrytými do pamäti, ktoré najprv hmlisté postupne získavali jas.*“

„*Pri vyučovaní zemepisu nebolo času na vychádzky do prírody,*“ spomína Zgúth a k opisovaniu metód jeho vyučovania dodáva: „*Prírodným vedomostiam sa žiaci učili len po slovensky. Majúc naporúdzi v dostatočnom množstve učebné pomôcky, niekoľko vypchatých cicavcov a vtákov, prírodopisné obrazy, zbierku nerastov a takmer všetky pomôcky a obraz k prírodospytu (fyzika), učil som názorne...*“

Učebnice aj knižnica boli a sú dôležité

V súvislosti s vyučovaním aj v 19. storočí mnohí učitelia apelovali na školské inštitúcie, ktoré museli presvedčať o význame používania učebníc, ktoré v tej dobe pomáhali mnohým žiakom lepšie sa pripravovať na hodiny a osvojovať si zvyk, ktorý neskôr využili na ďalších štúdiách. Zgúth uvádza, že pri tzv. reálnych predmetoch – zemepis, ústa-

voveda (občianska náuka) či dejepis nebolo učebníc. Ani počty nemali svoju učebnicu: „*Na vyzvanie zemského inšpektora na schôdzke škôldozorcov Považskej župy som reagoval kladne v záujme učebníc, dôvodiac, že žiakovi v slovej prednáške počuté termíny po nejakej čase vymiznú z pamäti, ale z učebnice si ich znovu vryje do pamäti, získka slovnú zásobu výrazov, učí sa správnej skladbe, rodič ho pobadá k učeniu, kontroluje ho v ňom, ba i sám siahne po knihe, aby sa presvedčil, čomu sa synček učí...*“

Zgúth tiež vysvetľuje, že sa podporuje písanie aj tlačiarenský priemysel. Učenie z učebníc už na ľudových školách uľahčovalo žiakom vedieť sa učiť aj na gymnáziách a vyšších školách, kde sa vo veľkej miere využívali učebnice a knihy. Tieto snahy Zgúth podporoval aj založením kniž-

nice na škole, krátko po svojom príchode v roku 1886: „*Aby školská mládež čítaním veľadila svoje školské znalosti, mládež dospelá i staršia zušľachtľovali srdce a vzdelávali ducha.*“ Knižnicu nielen založil, ale i zveľaďoval. Staral sa o stav kníh, najmä náboženského a vedeckého charakteru, listami oslovoval kníhkupecké nakladateľstvá a žiadal na jej prevádzku finančné dary: „*Knihy som vydával žiakom primerane ich veku, podobne i dospelým primerane ich chápavosti a stupňu ich vzdelania, aby si knihu obľúbili a navykli čítať. Každú novú knihu som najprv prečítal, aby som poznal jej obsah a vedel určiť jej primeranosť vzhľadom na čitateľa.*“ Zgúth opisuje, že čítanie kníh malo blahodarný vplyv na mravný a vzdelanostný vývin školskej mládeže i dospelých. Žiaci sa naučili dobre čítať, myslieť a o čítanom uvažovať. A v závere sa upevnila ich túžba po poznávaní natoľko, že vďaka tomuto návyku odišli študovať na stred-

né školy. Starší zase častejšie siahali po slovenských časopisoch, ktoré si tak získali svojich čitateľov.

Učiteľ by mal byť prísny, ale láskavý

Vo svojich učiteľských zápisoch Zgúth viackrát uvádza, že sa snažil byť spravodlivým učiteľom, každú udalosť riešiť s chladnou hlavou a vždy všetko vysvetľovať: „*Žiaci poznali vo mne prísneho, ale láskavého učiteľa, ktorý netresce bez príčiny a pri trestaní sa nedá zachvátiť hnevom.*“ To sa mu vrátilo v podobe prirodzenej úcty, ktorú mu žiactvo prejavovalo. S odstupom času hodnotí aj svoje pôsobenie, ktorého úspešnosť podľa neho závisí práve od samotného učiteľa: „*Zdarný úspech výučby závisí hlavne od učiteľa, lebo aký učiteľ, taká i škola. Závisí však aj o iných okolnosti, ktoré ho alebo zveľaďujú alebo zmária.*“ ■

NA CESTE

Po stopách kráľov i Rimanov – Segovia

Segovia je mesto známe nielen rímskym akvaduktom, ale aj pečeným prasiatkom a zámkom, ktorý inšpiroval Walta Disneyho

► Barbora BABICOVÁ

Segovia a La Granja sú ďalšie zaujímavé miesta, ktoré sú od Madridu vzdialené asi hodinu cesty autom či autobusom a ponúkajú skvelé zážitky milovníkom architektúry, histórie, umenia aj španielskej gastronómie.

Rimania zanechali v Španielsku po seba trvácnu pečať

Segovia je po Toledu asi najnavštevovanejším mestom v okolí hlavného mesta. Dostanete sa do nej pohodlne napríklad autobusom či vlakom. Cesta autobusom trvá približne hodinu a štvrt' a spiatocný lístok vás vyjde na cca 10 eur. [Autobusy](#) odchádzajú z autobusovej [stanice Moncloa](#) takmer každú polhodinu. Ak však máte chuť ušetriť takmer trištvrtu hodinu, vyberte sa do Segovie vlakom. Spiatočný lístok je však drahší, stojí okolo 20 eur. Nevýhodou je, že železničná stanica nie je, na rozdiel od autobusovej, priamo v centre mesta. Vlaky z Madridu do Segovie odchádzajú zo stanice Chamartín.

Hlavnou pamiatkou, za ktorou všetci do Segovie cestujú, je rímsky akvadukt, ktorý sa do dnešných čias zachoval v nevídanej podobe, napriek tomu, že má viac ako 2 000 rokov. Pôvodne bol 17 km dlhý a do mesta privádzal vodu z rieky Frio. V súčasnosti si popri ňom môžete dopriať asi kilometrovú príjemnú prechádzku alebo sa naň po-

zrieť z výšky – z mestských hradieb. V jeho blízkosti tiež nájdete sochu vlčice kŕmiacej Romula a Rema, podobnú tej v Ríme. Z autobusovej stanice môžete zamieriť priamo k tomuto úžasnému architektonickému dielu popri reštauráciách a baroch na Avenue Aqueducto. Tá vás privedie na námestie Plaza Azoguejo, na ktorom stojí najvyššia časť akvaduktu (cca 30 m) a nájdete tu aj turistickú kanceláriu, v ktorej si môžete vyzdvihnúť mapu mesta. Na námestí stojí aj najstaršia a najznámejšia reštaurácia [Mesón De Cándido](#), v ktorej môžete ochutnať miestnu špecialitu – *conchinillo* – čo je malé pečené prasiatko. Keďže však ide o vychytené miesto aj ceny sú tu trochu vyššie. Osobne odporúčam zatúlať sa radšej do menej turistických tapas barov – *conchinillo* totiž nájdete takmer všade. To pravé by vám mali nakrájať tanierom a potom ho hodiť o zem. Zatiaľ sa mi ho však v takomto prevedení ochutnať nepodarilo.

Potom namierte vaše kroky do centra starého mesta na Plaza Mayor a ku [katedrále zo 16. storočia](#). Oplatí sa navštíviť ju. Vstupné stojí iba 3 eurá a určite sa v nej zdržíte minimálne polhodinu. Hneď oproti nej sa nachádza môj obľúbený obchodík so suvenírmí, v ktorom si môžete kúpiť *azulejos* – teda obkladačky. Ja sa snažím ukoristiť si z každého španielskeho mestečka jednu do zbierky. Úzke uličky vás potom postupne zavedú k zámočku s ná-

zvom [Alcázar](#), ktorý vraj inšpiroval Walta Disneyho – pod la mňa sa však bol trochu inšpirovať aj našimi Bojnicami. Hoci zámok a park pred ním očaria už zvonku treba sa doň ísť aj pozrieť. Vstupné nie je vysoké – 5,50, avšak odporúčam priplatiť si 2,5 eura navyše, pretože v rámci prehliadky tak budete môcť vystúpať do veže po 152 schodoch, z ktorej je skvelý výhľad. Za ďalšie tri eurá si môžete vziať audio sprievodcu, v ktorom sa dozviete mnoho zaujímavých informácií a príbehov z histórie zámku.

Časťou Segovie, ktorú by ste nemali vynechať je určite židovská štvrť, ktorá sa začína na námestí *Plaza del Corpus Cristi*, kde sa nachádza aj hlavná synagóga. Architektonicky zaujímavou budovou je aj *Casa de los Picos* z 15. storočia so 617 pichliacmi z granitu, v ktorej dnes sídli škola umenia a často sa v nej konajú rôzne výstavy. Viac o histórii mesta sa dozviete v múzeu *Casa del Sol*, ktoré ukrýva viac ako 1 500 artefaktov.

La Granja a krištáľové prekvapenie

Ani nie 20 minút cesty autom či o niečo dlhšie autobusom je od Segovie vzdialené letné kráľovské sídlo [La Granja de San Ildefonso](#). Ide o barokový palác s krásnymi záhradami, preto túto návštevu odporúčam najmä v jarných mesiacoch, kedy bude všetko v záhrade kvitnúť a 26 fontán sa predvedie v plnej paráde. Okrem toho v parku nájdete aj typický francúzsky labyrint a jazero, z ktorého pochádza všetka voda vo fontánach. Vstupné stojí 9 eur a prehliadka zámku bez záhrad trvá cca 40 minút. Toto sídlo je často porovnávané k francúzskemu Versailles a ja môžem iba súhlasiť. Jeho súčasťou je aj kráľovská kaplnka Svätej trojice.

Po prehliadke paláca môžete zamieriť do kráľovských sklární [Real Fábrica de Cristales de La Granja](#), ktoré založil kráľ Filip V v 18. storočí. Okrem nádherných priestorov

továrne a rôzneho náradia tu môžete obdivovať obrovskú zbierku výrobkov zo skla a krištáľu a môžete tu dokonca pozorovať remeselníkov pri ich práci či kúpiť si niečo na pamiatku. Miestni sklári používajú techniku, ktorá bola používaná v období španielskej zlatej éry sklárskych výrobkov.

Hoci je La Granja malým mestečkom, za krátku zastávku stojí aj kaplnka Jána Nepomuckého či niektoré z lokálnych reštaurácií. V tej by ste mali ochutnať tzv. *judiones*, teda veľké biele fazule, ktoré sa podávajú v podobe hustej polievky s údeným mäsom či perkeltu. Každý rok sa tu 22. augusta koná festival s názvom *La Judiada*, počas ktorého sa varí práve táto pochúťka.

Ak si chcete dopriať kompletný kráľovský zážitok, ubytujte sa v miestnom [Parador Hotel La Granja](#). *Paradores* sú luxusné ubytovania rozmiestnené po celom Španielsku, ktoré sa nachádzajú výlučne v krásnych historických budovách so skvelou kuchyňou a výbornými službami. ■

ODPOVEDE PRE ŠPEKULANTOV

ide mu jazyk ako mlyn, tiež „melie“

Význam: hovorí bez prestania, rýchlo

Pôvod: v čase, keď bolo potrebné pomlieť obilie z úrody, išli mnohé mlyny na plné obrátky a nepretržite dlhú dobu.

božie mlyny melú pomaly, ale isto

Význam: keď sa niekto dopúšťa nesprávneho konania, skôr alebo neskôr ho za to boh určite potrestá.

Pôvod: V biblii nie je o „božích mlynoch“ nikde reč. Ide zrejme o ukážku ľudovej slovesnosti, avšak veľmi starú. Túto ľudovú múdrosť totiž spomína už Plutarchos vo svojom spise *Moralia* v 1. storočí nášho letopočtu.

aký mlynár, taký mlyn

Význam: naše vlastnosti sa premietajú do toho, ako vyzerá naše okolie (byt, dom, záhrada, kancelária, auto...)

po staršom do mlyna a po mladšom do kostola

Našli sme aj toto ľudové porekadlo, ale priznáme sa, že jeho význam a pôvod nám nie je celkom jasný. Vám áno?

370 Mlyny v našom jazyku**kto skôr príde, ten skôr melie**

Tiež: **kto skôr do mlyna donesie, tomu skôr melú**

Význam: zrejmy

Pôvod: Mlynár zvyčajne mlel jednotlivým gazdom obilie v tom poradí, v akom ho doniesli do mlyna.

biely ako mlynár

Význam: zrejmy

Pôvod: Zamestnanci mlyna boli často bieli od múky.

ocitnúť sa medzi dvomi mlynskými kameňmi

Význam: dostať sa do neprijemnej situácie

Pôvod: Obilie sa v mlyne mlelo tak, že sa privádzalo medzi dva krútiace sa ploché kamene (tzv. mlynské kamene), ktoré ho medzi sebou drvili.

zomlelo ho to

Význam: nezvládol to, zmenilo ho to (negatívne), podľa toho tomu

Pôvod: vid' predošlý frazeologizmus.

bola to voda na jeho mlyn

Význam: hodilo sa mu to, vyhovovalo mu to

Pôvod: mnoho mlynov bolo vodných, t. j. ich mlynské kolesá boli poháňané vodou z potoka či rieky, ktorá bola privádzaná na koleso s lopatkami, ktoré poháňalo mechanizmus otáčajúci mlynskými kameňmi.

prispiet' svojou troškou do mlyna

Význam: priložiť ruku k dielu, prispiet' k nejakému snaženiu.

Pôvod: nie je nám známy.

boj s veternými mlyni

Význam: márna snaha, boj s nesprávnym alebo imaginárnym nepriateľom

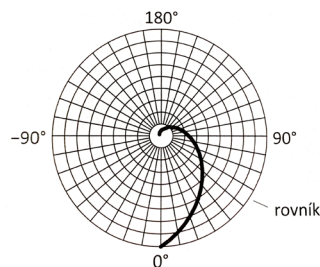
Pôvod: Miguel de Cervantes Saavedra vo svojom románe *Don Quixote* zobrazil naivného šľachtica, ktorý so svojím sluhom putuje po svete a angažuje sa v rôznych záležitostiach. V jednej zo scén bojuje s veternými mlyni, v ktorých mylne vidí svojich nepriateľov.

371 Problém roku 10 000

Čísla sú v počítačových programoch reprezentované postupnosťami núl a jednotiek a programátori musia na každé číslo vopred v pamäti počítača vyhradiť istý počet miest - tzv. bitov. Ak sa napríklad programátori rozhodnú, že na každý rok bude v pamäti rezervovaných 15 bitov, potom počítač dokáže pracovať iba s rokmi, ktoré sa dajú zapísať pomocou 15-miestnej postupnosti núl a jednotiek. 32767 je $2^{15} - 1$, čo naznačuje, že je to najväčšie 15-miestne číslo v dvojkovej sústave. Na zapísanie ďalšieho čísla (32768) by už bolo potrebných 16 číslic. Program *Calc* zrejme používa na zápis rokov v letopočtoch 15 bitov. Najväčší rok, s ktorým preto vie pracovať, je 32 767. Našťastie, kým tento rok nastane, máme dosť času naše programy vylepšiť.

372 Let na severovýchod

Najskôr asi každému napadne, že lietadlo letiace stále na severovýchod obletí zemeguľu po jednej z hlavných kružníc a doletí na miesto, z ktorého vyštartovalo. To však nie je správna odpoveď. Ak by sa malo lietadlo vrátiť na miesto, z ktorého vychádzalo, muselo by občas smerovať viac na juh ako na sever. Lietadlo v skutočnosti nepoletí po kružnici, ale po špirále, ktorá sa v navigácii nazýva *loxodroma*. Bude sa čoraz viac približovať k severnému pólu. V teórii táto krivka nikdy nedosiahne bod znázorňujúci severný pól – dokončne sa bude točiť okolo neho a približovať sa mu. V praxi by však lietadlo skončilo na severnom póle. ■

Iba deti, blázni a veľmi starí ľudia si môžu dovoliť hovoriť vždy pravdu.

SIGMUND FREUD

Ak zamkneš dvere pred všetkými omylmi, zostane za nimi aj pravda.

RABÍNDRANÁTH THÁKUR

Krása nie je vždy pravá, rovnako ako pravda nie je vždy krásna.

GABRIEL LAUB

Keby povedal, že klame, tak by aspoň raz hovoril pravdu.

JARMIL SEKERA

Cisár má vždy pravdu, ak pri ňom stojí kat.

BUDDHA

Opitý najskôr pravdu povie.

SLOVENSKÉ PRÍSLOVIE

Klamstvá šprintujú, ale pravda beží maratóny.

MICHAEL JACKSON

Radšej chcem trpieť za to, že hovorím pravdu, než by mala pravda trpieť pre moje mlčanie.

RALPH WALDO EMERSON

Pravda, ktorá mrzí, je lepšia ako lož, ktorá potešuje.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

Pravda môže počkať – má pred sebou dlhý život.

ARTHUR SCHOPENHAUER

Netreba veriť tomu, kto stále hovorí len pravdu.

ELIAS CANETTI

Človek, ktorý dokáže mlčať, aj keď má pravdu, je skoro Boh.

MARCUS PORCIUS CATO

Mier je často dôležitejší ako pravda.

ŽIDOVSKÉ PRÍSLOVIE

Priateľstvo môže zomrieť na lož, láska na pravdu.

ABEL BONNARD

Pravda a láska musia zvíťaziť nad ľžou a nenávisťou.

VÁCLAV HAVEL

Pravde veriť, pravdu žiť a pravdu brániť.

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK

Ročník XI, číslo 08 december 2019

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF) dvakrát mesačne, 20 x ročne (okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 13. decembra 2019

Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-8444

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)
burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)
babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)
sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)
bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)
ertl@ecg.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk
inzerca@dobraskola.sk
Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2019. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Chcete čítať DOBRÚ ŠKOLU pravidelne?

Od januára 2019 sa môže ktokoľvek zaregistrovať na odber nášho časopisu v digitálnej podobe (ako PDF) **bezplatne**, prípadne **za dobrovoľné predplatné**.

Stačí na stránke www.dobraskola.sk vyplniť krátky registračný formulár a prípadne uhradiť dobrovoľné predplatné vo výške, ktorú si sami určíte (nie je povinné).

Po zaregistrovaní budete od nás dostávať každé dva týždne mailom upozornenie, že vyšlo nové číslo DOBREJ ŠKOLY. Kliknete na uvedený link a stiahnete si časopis ako PDF. Dobré, nie?

